

Het MAB vóór 50 jaar

Juli en september 1947

Prof. Dr. M.A. van Hoepen

GESCHIEDENIS

Met deze bijdrage: 'Over het Accountantsrapport' opent G.P.J. Hogeweg het julinummer. Deze bijdrage bevat een aantal aanbevelingen, die beogen 'de leesbaarheid en de overzichtelijkheid van het rapport ten goede (te) komen'. De belangrijkste aanbevelingen (opdrachtoomschrijving, [een korte samenvatting van de] conclusie, duidelijke en nauwkeurige uiteenzetting van de voorbehouden) doen in hedendaagse ogen tamelijk vanzelfsprekend aan. In 1947 was er blijkbaar nog aanleiding dergelijke aanbevelingen in een 'leading article' op te nemen.

Ir. V.W. van Gogh doet een vervolgbijdrage over Henri Ford publiceren, onder de titel: 'Iets over de maatschappelijke betekenis van Ford'. Deze bijdrage is heel wat minder positief getoonzet dan die in het meinumner: 'Bij de dood van Ford'. Fords antisemitische gevoelens, zijn reclameuitingen onder het mom van vredesduif, de geweldadige uiteendrijving van demonstraties door de Ford-politie en de politiestaat-methoden van Fords Sociale afdeling worden niet onvermeld gelaten.

J.E. Spinosa Cattela behandelt: 'De openbaarmaking van jaarrekeningen bij holdingcompanies'. Hoewel anno 1947 de geconsolideerde jaarrekening zeker geen onbekend verschijnsel was (zie bijvoorbeeld J.M.J. Blommaert, *Consolideren & Informeren*, 1994, pag. 181) is het volgens Spinosa

Cattela in elk geval nog zo, dat 'op de Amerikaanse effectenbeurs... een groot aantal aandelen wordt verhandeld van ondernemingen, welke aanzienlijke belangen bij andere ondernemingen bezitten, zonder dat nochtans tot publicatie ener geconsolideerde jaarrekening wordt overgegaan'. De auteur meldt, dat in de staat Victoria (Australië) sedert 1938 een dergelijke plicht wel bestaat. Ook in het Verenigd Koninkrijk is een dergelijke verplichting binnen korte termijn te verwachten (zie de bijdrage van J. Valkhoff, MAB april 1946 naar aanleiding van de herziening van de Britse Companies Act). In het kader van het laatste heeft de Council of the Institute of Chartered Accountants in England and Wales een groot aantal aanbevelingen voor de geconsolideerde jaarrekening gedaan. Deze worden door de auteur met instemming vermeld. Hoewel veel van deze aanbevelingen thans gemeengoed zijn, zullen ze voor die tijd zeker vooruitstrevend geweest zijn; ze lijken, in de bewoordingen van de auteur, zo af en toe haast letterlijk, ontleend aan de huidige tekst van Afdeling 13 Titel 9 Boek 2 BW.

Ook de bijdrage van Drs. J. James vindt zijn inspiratiebron in de herziening van de Britse Companies Act. In de nieuwe wetgeving zal worden bepaald, dat de jaarrekeningcontroleur lid moet zijn van een door het Ministerie van Economische Zaken erkende vereniging van accountants, dan wel door het Ministerie (voorlopig) moet zijn toegelaten. Onder de tot dan toe vigerende Companies Act 1929 konden als zodanig ook optreden: 'de vrouw van de Commissaris, de bakker of de melkboer'. In de nieuwe op stapel staande Companies Act wordt voorts 'bepaald dat de controleur behalve over de balans, ook rapport moet uitbrengen over de winst- en verliesrekening en ten

Prof. Dr. M.A. van Hoepen is hoogleraar Bedrijfseconomie en Accountancy aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, lid van de Maatschap door middel van een besloten (beroeps)vennootschap Deloitte & Touche Registeraccountants, lid Raad voor de Jaarverslaggeving, Raad Ondernemingskamer Gerechtshof Amsterdam.

aanzien van houdster maatschappijen over de geconsolideerde balans en de geconsolideerde winst- en verliesrekening'. In het vorige artikel bepleitte Spinoza Cattela de verplichte accountantscontrole van de geconsolideerde jaarrekening overigens ook voor Nederland.

Drs. W.J. van de Woestijne trekt in zijn bijdrage: 'De machtspositie van de monopolist' ten strijde tegen de stelling (zoals onder meer verwoord door J. Tinbergen), 'dat onder bepaalde omstandigheden... de monopolist *de helft* van de hoeveelheid aanbiedt, die bij de vrije concurrentie ter markt zou komen'. Deze stelling gaat, volgens de auteur, 'uit van drie onwaarschijnlijke, in ieder geval economisch niet relevante hypothesen en is dus zelve *een onwaarschijnlijkheid in de derde macht!*' De drie bedoelde hypothesen zijn: 1) lineaire vraagfuncties, 2) lineaire kostencurves, 3) bij vrije concurrentie geldt: evenwichtsprijs=grensprijs=variabele kosten per eenheid. Volgens de auteur is hier sprake van 'een wiskundig grapje'. 'Juist in een tijd, waarin de overheid in de prijsbepaling diep ingrijpt', acht de auteur dit echter 'een buitengewoon gevaarlijk grapje... nu velen bereid zullen zijn de stelling, mits door een autoriteit voorgedragen, als relevant te beschouwen en daarnaar te handelen'.

G.P.J. Hogeweg doet uitgebreid verslag van zijn 'Indrukken van het achtste international management congres (C.I.O.S.)' van 2-8 juli te Stockholm gehouden. Nu dit verslag ook in het julinummer verschijnt lijkt het erop, dat de doorlooptijd van bijdragen voor ons Maandblad in die tijd erg kort is geweest (ook de eerder genoemde bijdrage van Spinoza Cattela droeg als onderschrift: 'Melbourne, 6 juli 1947'). Of zou men toentertijd niet zo nauw hebben toegezien, dat het julinummer ook in de maand juli verscheen? De auteur toont zich diep onder de indruk van de stad Stockholm, de organisatie van het congres en de talrijke 'divertissements'. De auteur meent, dat 'gezien de moeilijke valutapositie van Nederland' over de Nederlandse belangstelling voor het congres niet te klagen valt. De onderwerpen van het achtste C.I.O.S. (Congrès International d'Organisation Scientifique) liepen nogal uiteen, van 'Philosophy and Application of Scientific Management' tot 'Home Management' en 'Modern Housing'. De Nederlandse bijdragen waren:

- R.W. Starreveld: 'Public and Collective

Management Research' (sectie Production Administration);

- A.M. Groot: 'Efficiency in Public Transport of Passengers' (sectie Cost and Budgetary Control); deze bijdrage lijkt grote overeenkomst te vertonen met de bijdrage van deze auteur in MAB juni 1947;
- Dr. W. Geiss: 'The economics of Statistical Quality Control' (sectie Quality Control);
- H.F. Vreede: 'Some Theoretical Observations on Problems of Market Analysis' (sectie Distribution Administration).

G.A. van Hout behandelt in 'Fiscale Notities' vier tijdgebonden onderwerpen:

- betaling van Vermogensaanwasbelasting ten laste van de NV;
- wetsontwerp Belastingherziening 1947 en de onbelaste reserve;
- vervreemding van een bedrijf tegen lijfrente;
- boeking van oorlogsbedrijfschaden.

L.G. van der Hoek reageert met: 'Enige opmerkingen naar aanleiding van het artikel 'Accountant en Actuaris' van R. Zaalberg van Zelst'. Bij het verschijnen van de bijdrage van laatstgenoemde auteur in het februarinumnummer, waarin deze als zijn mening gaf, dat als de accountant gebruikmaakte van een in dienst van de verzekeringsmaatschappij zijnde actuaris hij zijn verklaring beter helemaal achterwege kon laten, had de Redactie al onmiddellijk met 'al te luchthartig' gereageerd. Van der Hoek doet daar een schepje bovenop door het verwijt van broedermoord: 'de schrijver (wil) de accountant als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer voor het levensverzekeringsbedrijf... laten verdwijnen'. En passant geeft Van der Hoek er blijk van, dat hij van de toenmalige Verzekeringskamer geen al te hoge pet op heeft. De controle van de Verzekeringskamer acht hij in verband met 'diverse voor de branche noodzakelijke werkzaamheden, onder andere statische... begrijpelijk', maar het bestaan ervan stamt naar de mening van de auteur toch echt uit de oude doos (i.c. 1922). Het (voort)bestaan van de Verzekeringskamer is volgens de auteur 'te wijten' (curs. MAVH) aan het feit, dat de betekenis van het werk van de zelfstandige deskundigen, de accountant en de actuaris nog niet voldoende bekend is en zal zeker ook voor een deel uit traditionele overwegingen zijn te verklaren'. Zaalberg van Zelst schrijft in een naschrift, dat hij slechts 'getracht heeft aan te tonen, hoezeer

belangrijk (hij juist) de verklaring van de georganiseerde openbare accountant acht en hoeveel er nog ontbreekt aan de positie van de actuaris'.

A. Nierhoff opent het septembernummer met: 'De openbare accountant en de behandeling van belastingzaken'. De accountant dient bij de behandeling van belastingzaken uiterste objectiviteit te betrachten en 'tegenover belastingautoriteiten' niet te zwijgen 'over die feiten, die in het voordeel van de fiscus zijn'. Voor de grote accountantskantoren bepleit de auteur, dat 'accountantskantoor en belastingafdeling van elkaar worden gescheiden en naar buiten ieder onder eigen naam optreden'.

Drs. W.J. van de Woestijne bepleit in: 'Overheidsadministratie en particuliere efficiëntiebewaking' het op ruimer schaal toepassen van de techniek van variabele bugettering bij overheids-huishoudingen. Hij erkent de 'bijzondere moeilijkheden... (van) het kwantitatief vaststellen van de prestatie', maar op dit terrein is niettemin 'veel meer mogelijk... dan men gewoonlijk meent'.

Het artikel 'Psychotechnigitus' van Dr. J.F. Haccou uit het februarinummer roept een reactie op van Drs. F. de Vries: 'Critiek op de psychotechniek'. De Vries verwijt Haccou 'een onjuist... en verouderd beeld der psychotechniek te hebben'. Haccou tracht, met onder meer uitgebreide citaten uit de toen recente Amerikaanse literatuur, zich van die blaam te zuiveren en merkt op 'dat de psychologie nog in haar kinderschoenen staat... en (dat) zulks dan ook uit uiterlijke bescheidenheid (dient) te blijken'.

J.E. Spinoso Cattela wijdt kort aandacht aan het 'Zestig jarig bestaan van het Commonwealth Institute of Accountants'. Uit de bijdrage blijkt, dat het belastingrecht in die tijd kennelijk nog niet tot het Australische universitaire curriculum behoorde. In dat vak moest voor toetreding van universitair gevormden tot het Institute althans nog aanvullend examen worden afgelegd. Ook blijken twee Australische staten (New South Wales en Queensland sedert respectievelijk 1945 en 1946) een wettelijke regeling van het accountantsberoep te hebben.

De bespreking door P.J.H.J. Bos van het boek 'Marginal Costing' van F.C. Lawrence, M.C. en

E.N. Humphreys is in vaktechnisch opzicht mijns inziens de meest tijdstekenende bijdrage van het septembernummer. Het is een zeer kritische bespreking met een zo af en toe behoorlijk hooghartige toonzetting. Alle door de Engelse auteurs aangevoerde voordelen van de marginale kostencalculatie worden voor de Nederlandse situatie als illusoir afgedaan. In Engeland is dat volgens Bos anders, daar 'zal elk ander systeem en dus ook het systeem der marginale kostprijs, als door schrijvers uitgewerkt, een grote verbetering zijn'. Voor Nederland geldt, dat 'de theorie van Prof. Limperg... (over) de economische kostprijs, welke dus aangeeft de kwantitatieve voorstelling van het offer gebracht bij de ruil, een betere basis geeft...'. Bij 'toepassing van het systeem van de marginale kostprijs (bestaat) zeker het gevaar, dat een differentiële prijspolitiek wordt gevolgd...'. De lezing van het boek wordt, voor degenen die nog onvoldoende recht in de leer zijn opgevoed, zeker niet aanbevolen: 'Naar mijn mening is de kennismaking van dit boek voor hen, die op dit terrein... nog niet voldoende theoretisch zijn geschoold en niet in voldoende mate in staat zullen zijn de waarde der aangevoerde argumenten te beoordelen... minder gewenst. Het gevaar, dat zij onder de indruk komen van de door schrijvers nu en dan apodictisch gestelde conclusies, is zeker niet denkbeeldig'.

In het Engeland van 1947 was het blijkbaar niet gebruikelijk, dat assistent-accountants in hun stageperiode salaris ontvingen; integendeel zij moesten veelal een premie voor hun opleiding betalen. Ch. Hageman maakt in de rubriek: 'Uit het buitenland' althans melding van het feit, dat 'de Council van het Institute... (aan)beveelt..., om in de daartoe geëigende gevallen articulated clerks zonder premie aan te nemen en zelfs in enkele gevallen een salaris uit te betalen'.

Behoudens het bekende boeken- en tijdschriftenrepertorium, alsmede een korte rectificatie sluit het septembernummer met een (anoniem) verslag over een door de Internationale Vereniging voor Financieel en Fiscaal Recht (IFA) voor Belgische, Luxemburgse en Nederlandse leden gehouden studievergadering. Het verslag bevat voornamelijk een opsomming van een indrukwekkende rij woordvoerders. Dat ik deze vergadering als tijdsbeeld toch noem, vindt grond in het onderwerp van bespreking: 'Internationale Dubbele Belasting... in het kader der aanstaande economische unie'.